PRIOPĆENJE ZA MEDIJE
Institut Ruđer Bošković, Ured za odnose s javnošću,
pr@irb.hr www.irb.hr

Petak 13. na Ruđeru bio je strašno dobar: vatrena kemija, AI, oživljeni crteži i ideje za buduća otkrića!

Zagreb, 13. studenoga 2026. – Dok petak 13. mnogi povezuju s horor-filmovima, na Institutu Ruđer Bošković (IRB) taj je datum bio rezerviran za strašno dobru znanost! Učenici Osnovne škole Josipa Jurja Strossmayera i Nadbiskupske klasične gimnazije zamijenili su školske klupe susretima sa znanstvenicima, istraživali neobične pojave i otkrivali kako jedna knjiga, zanimljivo pitanje ili naizgled nemoguća ideja mogu biti početak znanstvenog otkrića.

Eksplozije, kemija i crteži koji oživljavaju

Dan je krenuo s malo znanstvenog spektakla. Znanstvenici IRB-a dr. sc. **Ivo Crnolatac**, dr. sc. **Ivica Cvrtila** i dr. sc. **Nikola Biliškov** pripremili su učenicima eksperimente koji su uključivali vatrene kemijske reakcije i pokuse sa svjetlošću i kuglicama. Umjesto da o znanstvenim pojavama samo čitaju u udžbenicima, školarci su ih mogli promatrati uživo, postavljati pitanja i otkrivati što se zapravo događa tijekom eksperimenta.

„Tu sam došao da nešto naučim i da vidim kako je to zapravo raditi znanost", objasnio je desetogodišnji **Vito**, učenik četvrtog razreda OŠ Josipa Jurja Strossmayera, kojega su posebno zainteresirali pokusi s kemijskim reakcijama. „Naučio sam da su reakcije zapravo jako bitne", rekao je, a zatim objasnio i što je otkrio promatrajući kuglice: „Skužio sam da ako ima manje kuglica, uvijek će se manje zabijati i biti manje sila među njima."

Njegovu vršnjakinju **Klaru** najviše su oduševili pokusi s tekućinama. „Ta tekućina mijenja boje i ima kuglica.", prepričala je svoje dojmove. A što joj je bilo najzanimljivije? „Najdraže mi je bilo oko te tekućine, kako mijenja boje, i bilo mi je zanimljivo kako je sve povezano."

Ništa manje zanimljivo nije bilo ni u svijetu umjetne inteligencije u koje su učenike uveli dr. sc. **Davor Davidović** i **Branimir Kolarek**. Učenici su na tabletima crtali vlastita **zamišljena bića**, a zatim promatrali kako ih AI pretvara u stilizirane digitalne likove. Upoznali su i mogućnosti pretvaranja dvodimenzionalnih crteža u 3D modele, otkrivajući kako se mašta i računalne tehnologije mogu spojiti u sasvim nove oblike stvaralaštva.

Od knjiga koje su inspirirale znanstvenike do dječjih ideja za budućnost

Jedan zanimljivi dio ovog petka 13. dogodio ondje gdje nije bilo ni eksplozija ni tehnologije, pred jednim sasvim posebnim stablom. Može li dječja enciklopedija odrediti nečiji životni poziv? Može li pustolovni roman potaknuti budućeg istraživača mora? Sudeći prema pričama znanstvenika s Ruđera, itekako.

Na posebnom Stablu inspiracije, kroz koje je djecu vodila **Lana Vujica**, znanstvenici IRB-a otkrili su knjige i priče koje su ih potaknule na istraživanje. Nekima je *Dječja enciklopedija* probudila ljubav prema moru, druge je Verneov roman *Dvadeset tisuća milja pod morem* odveo u svijet oceana, a među inspiracijama našao se i Profesor Baltazar. Jedan je istraživač upravo zahvaljujući Kozmosu Carla Sagana odlučio postati znanstvenik, dok je drugoga knjiga *Kaos* –

Rađanje nove znanosti Jamesa Gleicka još u srednjoj školi potaknula na pisanje računalnih programa. Sve su te priče pokazale djeci da velika otkrića često počinju sasvim jednostavno – znatiželjom, dobrom knjigom i pitanjem na koje silno želimo pronaći odgovor.

Ovog petka je red došao na nove generacije. Učenici su odgovarali na pitanja „Moja inspiracija je…" i „Da sam znanstvenik ili znanstvenica, istraživao/la bih…", a zatim svoje ideje pridružili onima znanstvenika.

A što bi istraživali mali znanstvenici?

Sudeći prema njihovim odgovorima, budućnost znanosti mogla bi biti itekako zanimljiva! Neki bi proučavali insekte, gmazove i dinosaure, drugi kemiju i reakcije ili stanje vode, a jedan je mali istraživač svoje ambicije sažeo u samo jednu riječ – „svijet". Među dječjim inspiracijama našli su se mama, učiteljica Višnja, znanstvenici i životinje, ali i hokej na ledu te nogomet. A da znatiželja ne poznaje granice, pokazalo je i pitanje jednog učenika koji bi želio istražiti „ko je najviše golova zabio škaricama". Jer, tko kaže da svako istraživanje mora početi u laboratoriju?

Tako su se na istom Stablu našle knjige koje su već potaknule znanstvene karijere i dječje ideje koje tek čekaju svoju priliku. A tko zna, možda se među njima krije i pitanje na koje će netko od današnjih učenika jednoga dana pronaći odgovor. Učenici su razgledali i izložbu „Kreativni Ruđerovci: Riječ, slika i knjiga", koja otkriva da se iza znanstvenih radova i laboratorijskih istraživanja kriju i pjesnici, pisci i fotografi. Njihovi radovi pokazali su učenicima koliko su mašta, stvaralaštvo i znanost međusobno povezani.

Iza svakog otkrića krije se znatiželja

A kakvi su zapravo znanstvenici u dječjim očima? Jedna ih je učenica opisala riječima: „Rekla bih da su znatiželjni, da ih zanima, da uče, da računaju." I premda bi se ona sama jednog dana radije bavila učiteljstvom, rado bi i svoje buduće učenike povela u posjet znanstvenicima.

Upravo je to bila i jedna od ideja organizatora. Kako je istaknula koordinatorica događanja **Helena Šarić** iz Centra za znanstvene informacije IRB-a, cilj je ovakvih programa približiti znanost djeci „da vide da je znanost otvorena i za njih". A s njome se složio voditelj Centra dr. sc. **Bojan Macan**: „Znanost treba biti otvorena i dostupna svima, a ovakvi susreti prilika su da je približimo i najmlađima. Želimo potaknuti njihovu znatiželju, pokazati im kako razmišljaju i rade znanstvenici te ih ohrabriti da postavljaju vlastita pitanja. Upravo je to ono što promičemo kroz otvorenu znanost, znanje koje se dijeli, potiče znatiželju i otvara prostor novim generacijama istraživača."

Događanje je osmislio i organizirao Centar za znanstvene informacije Instituta Ruđer Bošković, uz sudjelovanje znanstvenika IRB-a, u sklopu **Mjeseca hrvatske knjige 2026.**, koji se ove godine održava pod sloganom „Od priča do otkrića".

Program je povezao čitanje, kreativnost i znanstveno istraživanje te učenicima pokazao da znanstvene karijere ne počinju nužno u laboratoriju. Ponekad počinju knjigom koju ne možemo prestati čitati ili pitanjem koje nam ne izlazi iz glave.

A sudeći prema idejama koje su učenici ostavili na Ruđeru, **ovaj petak 13. mogao bi biti početak nekih strašno dobrih budućih otkrića.**